

NADA

Wil je op de hoogte blijven van de boeken van Uitgeverij Orlando? Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief op [www.uitgeverijorlando.nl](http://www.uitgeverijorlando.nl), of volg ons op Facebook, Twitter of Instagram.

CARMEN LAFORET

# Nada

Met een voorwoord van Mario Vargas Llosa

Vertaald door Fenny Ebels



uitgeverij  
**ORLANDO**

© 1945 Carmen Laforet, en de erven van Carmen Laforet  
© 2004 Voorwoord Mario Vargas Llosa  
Oorspronkelijke titel *Nada*  
Oorspronkelijke uitgever Ediciones Destino, Barcelona  
© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam  
Vertaald uit het Spaans door Fenny Ebels  
© 2006 vertaling nawoord Paul Menken  
Eerder verschenen bij Menken, Kassander & Wigman Uitgevers,  
Leiden  
Omslagontwerp Mariska Cock  
© Omslagbeeld Maurice Fromkes (1872-1931), *Spanish Woman  
with a Green Bead Necklace*, ca. 1930  
© Omslagfoto Alamy Stock Photo / Imageselect  
Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist  
ISBN 978 94 93081 57 4  
NUR 302

[www.uitgeverijorlando.nl](http://www.uitgeverijorlando.nl)



Voor mijn vrienden Linka Babecka de  
Borrell en de schilder Pedro Borrell

*Nada*  
(fragment)

Soms raken een bittere smaak,  
een nare geur, een vreemd  
licht, een valse toon,  
een akelige aanraking  
als vaste werkelijkheden  
onze zintuigen  
en lijkt het ons dat zij  
de onvermoede waarheid zijn...

Juan Ramón Jiménez

## VOORWOORD

### Twee meisjes

Tot het moment dat ik aankwam in Spanje, in 1958, had ik volgens mij nog nooit iets gelezen van moderne auteurs die woonachtig waren op het Iberisch schiereiland. De reden was een vooroordeel dat destijds in Latijns-Amerika even wijd verbreid was als onterecht: dat alles wat daar werd gepubliceerd doordrenkt was van onnozelheid, sacristie en franquisme. Daardoor heb ik pas nu de gevoelige en benauwende geschiedenis van Andrea leren kennen, het jonge meisje uit het dorp dat aan het begin van de jaren veertig, vol van illusies, aankomt in een grauw Barcelona om Letteren te studeren. Carmen Laforet vertelt het verhaal met een proza dat varieert van ijskoud tot vlammeend, waarin wat wordt verzwegen belangrijker is dan wat wordt gezegd, en waardoor de lezer wordt gevangen in een onbeschrijflijke beklemming, van het begin tot het eind van de roman. Deze minutieuze autopsy van de ziel van een meisje dat zit opgesloten bij een hongerlijdende en half gek geworden familie in de calle de Aribau, bevat geen enkele directe zinspeling op de politiek, behalve misschien een verwijzing, terloops, naar de verbrande kerken uit de Burgeroorlog. Maar desondanks zweeft de politiek als een onheilspellend zwijgen boven het hele verhaal, als een woekerend gezwel dat alles aanvreet en vernietigt: de Universiteit die is gezuiverd van ieder spoor van leven of frisse lucht, de families van verkalkte burgerlieden met

hun goede manieren, door en door verrot, de verwarde jongeren die niet weten wat ze moeten doen, waarheen ze hun blik moeten richten om te ontsnappen aan die ijle atmosfeer waarin ze leven, wegkwijnend van verveling, gebrek, vooroordelen, angst, bekrompenheid en een grenzeloze verwarring.

Bewonderenswaardig is het meesterschap waarmee, op basis van vluchtige anekdotische aantekeningen en summiere penseelstreken van tekst, een verbazingwekkend deprimerend landschap ontstaat dat een samenzwering lijkt te zijn van het gehele universum om Andrea dwars te zitten en haar, en degenen die haar omringen, het geluk te ontzeggen. En desondanks huist in die hulpeloze jonge vrouw een onbreekbare geest, onbuigzaam, die maakt dat ze niet ten onder gaat aan wanhoop en wraak neemt op haar ellendige bestaan.

In de wereld van *Nada* – ‘niets’; de onovertroffen titel die alles zegt over de roman en de plaats waar die zich afspeelt – zijn er alleen rijken en armen, en zoals in ieder derdewereldland bestaat de middenklasse uit een flinterdun laagje dat almaar dunner wordt en, zoals de familie van Andrea, al half is weggezonken in de bonte, volkse mengelmoes van arbeiders, bedelaars, zwervers, werklozen en marginalen; een wereld die haar afschrikt en die ze ver van zich af wil houden door middel van hardnekkige vooroordelen en uitzinnige fantasieën. Niets bestaat er buiten het kleine wereldje, de cocon die de personages omringt; zelfs de kleine bohémien-enclave in de oude binnenstad, gesticht door een aantal jonge kunstschilders die Andrea soms bezoekt en die rebellen zouden willen zijn, vermetel en modern, zonder te weten hoe, heeft iets weg van een provinciaalse karikatuur.



Maar het is bovenal op het terrein van de liefde en de seksualiteit waar de personages van *Nada* buiten de werkelijkheid lijken te leven, in een mysterieuze melkweg waar verlangens niet bestaan of zijn onderdrukt en worden afgeleid naar compenserende activiteiten. In deze roman worden bijna alle aspecten van het leven overschaduwd door een bijna onmenselijk preutse moraal die mannen en vrouwen vervreemdt en verpaupert, maar op het seksuele vlak bereikt die ongerijmdheid onwaarschijnlijke proporties en is waarschijnlijk in veel gevallen de geheime verklaring van de neurose, de verbittering, de onrust, de ontwrichting van het leven waarvan bijna alle personages het slachtoffer zijn, inclusief Ena, de levenslustige en geëmancipeerde vriendin die door Andrea wordt bewonderd en benijd.

Kon dat meisje van drieëntwintig jaar oud dat Carmen Laforet was toen ze haar eerste roman schreef vermoeden dat ze op dergelijke onverbiddelijke en schitterende wijze een samenleving portretteerde die werd geteisterd door het gebrek aan vrijheid, de censuur, de vooroordelen, de schijnheiligheid en het isolement, en dat haar verhaal over haar aandoenlijke schepping, Andrea, dat naïeve meisje aan wie in het verhaal een kus wordt ontstolen en die wordt geschoffeerd, een voorbeeld was van wanhopig, heroïsch verzet tegen de onderdrukking? Misschien niet, misschien was het allemaal, zoals wel vaker gebeurt in goede romans, wel ingegeven door de intuïtie, de voorspellende blik en de authenticiteit waarmee ze, al schrijvend, probeerde een vluchtige en gevaarlijke waarheid te vangen die alleen door middel van de labyrinten en symbolen van de fictie kon worden uitgedrukt. Daar is ze in

geslaagd, en een halve eeuw na verschijning is haar  
mooie, ijzingwekkende roman nog steeds springlevend.

Mario Vargas Llosa

## Eerste deel

Vanwege moeilijkheden op het laatste moment om kaartjes te bemachtigen kwam ik rond middernacht in Barcelona aan, met een andere trein dan ik had aangekondigd, en er stond niemand op me te wachten.

Het was voor het eerst dat ik alleen reisde maar ik was niet bang; integendeel, die diepe vrijheid in de nacht leek me een prettig en opwindend avontuur. Na de lange, vermoeiende reis begon het bloed weer door mijn stijve benen te stromen en met een glimlach van verbazing keek ik naar het grote Francia-station en naar de groepjes die zich vormden uit de mensen die stonden te wachten op de sneltrein en uit degenen die, zoals ikzelf, net waren aangekomen met drie uur vertraging.

De speciale geur, het luide geroezemoes van de mensen, de eeuwig droefgeestige verlichting hadden voor mij een grote bekoring, want ik verwerkte al mijn indrukken in het besef van het wonder eindelijk te zijn aangekomen in een grote stad die me in zijn onbekendheid een droom had geleden.

Ik begon – een druppel in de stroom – de koers van de mensenmassa te volgen die zeulend met koffers naar de uitgang dromde. Mijn bagage bestond uit een loodzware koffer – want hij was bijna geheel gevuld met boeken – die ik zelf droeg met alle kracht van mijn jeugd en van mijn hoopvolle verwachtingen.

Zeelucht, zwaar en fris, drong mijn longen binnen tegelijk met de eerste, verwarde indrukken van de stad: een massa slapende huizen; gesloten winkels; lantaarns als

schildwachten, dronken van eenzaamheid. Een diepe, moeizame ademhaling kwam met de fluistering van de nieuwe dag. Heel dichtbij, achter mijn rug, tegenover de geheimzinnige straatjes die naar de Borne leiden, in mijn opgewonden hart, wist ik de zee.

Ik zal wel een vreemde verschijning zijn geweest, met mijn glimlachende gezicht en met mijn oude jas die in de wind om mijn benen flapperde, terwijl ik mijn koffer verdedigde uit wantrouwen tegen de al te gediensstige kruiers.

Ik herinner me dat ik na een paar minuten alleen op het brede trottoir achterbleef, want de mensen stormden op de schaarse taxi's af of leverden strijd om zich in de tram te persen.

Een van die oude paardenkoetsen die na de oorlog weer zijn opgedoken hield voor mij stil en ik stapte zonder aarzelen in, hetgeen de afgunst wekte van een heer die er wanhopig achteraan rende, zwaaiend met zijn hoed.

Ik reed die nacht in het krakkemikkige voertuig door brede, lege straten en doorkruiste het stadshart dat als altijd hel verlicht was, net zoals ik me dat had gewenst, in een reis die mij kort toescheen en vol van schoonheid.

De koets reed over de Plaza de la Universidad en ik herinner me dat het fraaie gebouw mij ontroerde, alsof het me plechtig welkom heette.

We sloegen de straat in waar mijn familie woonde, de calle de Aribau, met zijn platanen die in die oktobermaand nog vol dicht groen zaten en met zijn stilte die leek te leven door de ademhaling van talloze zielen achter de onverlichte balkons. De wielen van de koets trokken een spoor van geluid dat weerklonk in mijn hoofd. Plotseeling voelde ik het hele gevaarte knarsen en schommelen. Toen stond het stil.

‘Hier is het,’ zei de koetsier.

Ik keek op naar het huis waar we voor stonden. Rijen identieke balkons van donker smeedijzer volgden elkaar op, de geheimen van de woningen bewarend. Ik keek ernaar en kon niet raden vanaf welke daarvan ik voortaan uit zou kijken. Met een hand die een beetje trilde gaf ik wat kleingeld aan de nachtwaker, en nadat die de deur van de portiek achter mij had gesloten met luid gerinkel van ijzer en glas begon ik heel langzaam met koffer en al de trap op te klimmen.

Alles begon onwerkelijk te lijken in mijn verbeelding; de smalle, afgesleten treden met tegeltjes, beschenen door het elektrisch licht, hadden geen toegang tot mij geheugen.

Voor de deur van de woning overviel mij een plotselinge angst om de onbekende mensen die mijn familieleden in feite voor mij waren te moeten wekken, en een tijdlang stond ik te aarzelen voordat ik een schuchter belletje durfde te laten klinken waar niemand op reageerde. Mijn hart begon sneller te kloppen en ik belde opnieuw. Toen hoorde ik een beverige stem: ‘Ik kom al! Ik kom al!’

Schuifelende voetstappen, onhandige handen die grensdel openschoven.

Vanaf dat moment leek alles me een nachtmerrie.

Voor me zag ik een hal, verlicht door het enige, zwakke gloeilampje aan een van de armen van een prachtige kroonluchter, vies van het spinrag, die aan het plafond hing. Een donkere achtergrond van op elkaar gestapelde meubels, als bij een verhuizing. En op de voorgrond de zwart-witte vlek van een oud, aftands vrouwtje in nachthemd met een omslagdoek om haar schouders. Even hoopte ik nog dat ik me vergist had in de woning, maar

het ongelukkige oudje glimlachte mij zo lief toe dat ik begreep dat zij mijn grootmoeder moest zijn.

‘Ben jij het, Gloria?’ vroeg ze fluisterend.

Ik schudde mijn hoofd, niet in staat om te spreken, maar ze kon me niet zien in het donker.

‘Kom binnen, kom binnen, kindje. Wat doe je daar toch? Mijn God! Als Angustias er maar niet achter komt dat je zo laat thuis komt!’

Verwonderd sleepte ik mijn koffer naar binnen en sloot de deur achter me. Toen begon het arme mensje onthutst te stamelen.

‘Ken je me niet meer, oma? Ik ben het, Andrea!’

‘Andrea?’

Ze weifelde. Ze probeerde de herinnering op te roepen. Het was deerniswekkend.

‘Ja, lieve oma, je kleindochter... Ik kon vanochtend niet komen, zoals ik had geschreven...’

Het oude mensje begreep er nog steeds niet veel van toen uit een van de deuren van de hal een uitgemergelde, lange figuur in pyjama te voorschijn kwam die de leiding over de situatie op zich nam. Het was mijn oom Juan. Hij had een gezicht vol holtes, dat bij het licht van het enige gloeilampje op een doodshoofd leek.

Toen hij me schouderklopjes gaf en me aansprak met ‘nicht’ sloeg mijn grootmoeder haar armen om mijn hals met haar heldere oogjes vol tranen, murmelend dat ik haar arme, kleine meisje was...

De hele scène had iets benauwends en in het huis hing een verstikkende hitte, alsof de lucht verstopt was en verrot. Toen ik mijn ogen opsloeg zag ik dat er een aantal spookachtige vrouwen was opgedoemd. Ik voelde dat ik kippenvel kreeg toen ik een van hen ontwaarde die een

zwart gewaad droeg bij wijze van nachthemd. Alles aan die vrouw zag er griezelig en smerig uit, tot en met het groenige gebit dat naar me grijnsde. Vlak achter haar stond een luidruchtig geeuwende hond; ook het dier was zwart, als een voortzetting van haar rouw. Later hebben ze me verteld dat zij de dienstbode was, maar nooit heeft enig schepsel een onaangenamer indruk op mij gemaakt.

Achter oom Juan was een magere, jonge vrouw verschenen met een warrige rode haardos boven een spits, bleek gezicht. Ze had het kwijnende van een opgehangen laken, hetgeen de droevige indruk die het geheel op me maakte nog versterkte.

Nog steeds voelde ik het hoofd van mijn grootmoeder op mijn schouder rusten en hield ze haar armen om me heen geslagen. Alle gestalten leken mij even langgerekt en somber. Langgerekt, stil en treurig, als kaarsen bij een dodenwake in een dorp.

‘Goed, zo is het wel genoeg moeder, zo is het wel genoeg,’ zei een droge, bitse stem.

Zo bemerkte ik de aanwezigheid van nog een vrouw achter mijn rug. Ik voelde een hand op mijn schouder; de andere vatte me bij mijn kin. Ik ben lang, maar mijn tante was nog langer en ze dwong me zo haar aan te kijken. Er lag iets kleinerends in haar gebaar. Ze had grijzend haar dat afhing tot op haar schouders en haar donkere, smalle gezicht was niet onknap.

‘Je hebt me mooi voor niets laten wachten vanochtend, meisje!... Hoe kon ik raden dat je in het holst van de nacht aan zou komen?’

Ze had mijn kin losgelaten en stond voor me in de volle lengte van haar witte nachthemd en haar blauwe peignoir.



‘God, God, wat een toestand! Een meisje van jouw leeftijd, alleen...’

Ik hoorde Juan morren: ‘Die heks van een Angustias gaat het meteen weer verpesten!’

Angustias deed alsof ze het niet hoorde.

‘Enfin, je zult wel moe zijn. Antonia,’ hierbij richtte ze zich tot de vrouw in het zwart, ‘maak een bed op voor de juffrouw.’

Ik was inderdaad moe, maar daarnaast voelde ik me op dat moment afschuwelijk vies. Het leek alsof die mensen, zich bewegend en naar mij starend in die door de opgestapelde meubels zo sombere ruimte, mij weer belastten met alle warmte en roet van de reis, die ik net weer vergeten was. Bovendien snakte ik naar frisse lucht.

Ik zag dat de vrouw met de warrige haren naar me keek, glimlachend, versuft van de slaap; daarna keek ze met dezelfde glimlach naar mijn koffer. Zo dwong ze me mijn blik eveneens te richten op mijn reisgenoot, die er in zijn hulpeloosheid aandoenlijk provinciaals uitzag. Grauw van kleur en dichtgesnoerd met touwen vormde hij, daar naast me, het middelpunt van het merkwaardige gezelschap.

Juan stapte op me af: ‘Ken je mijn vrouw niet, Andrea?’

En hij duwde de vrouw met het ongekamde haar bij haar schouders naar me toe.

‘Ik heet Gloria,’ zei ze.

Ik zag dat mijn grootmoeder naar ons keek met een verwachtingsvolle glimlach.

‘Bah! Bah!... wat is dat nou... geven jullie elkaar een hand? Omhels elkaar, meisjes... zo ja, zo ja!’

Gloria fluisterde in mijn oor: ‘Ben je bang?’

En op dat moment voelde ik werkelijk iets van angst, want ik zag dat Juan zenuwachtig met zijn gezicht trok en op zijn wangen beet. Hij deed namelijk een poging te glimlachen.

Tante Angustias kwam autoritair tussenbeide.

‘Kom! Naar bed, het is laat.’

‘Ik zou me graag even willen wassen,’ zei ik.

‘Wat? Praat eens wat harder! Je wassen?’

Ogen boven mij sperden zich open van verbazing. De ogen van Angustias en die van alle anderen.

‘Er is hier geen warm water,’ zei Angustias ten slotte.

‘Dat doet er niet toe...’

‘Durf je zo laat nog te douchen?’

‘Ja,’ zei ik, ‘ja.’

Wat een verademing, dat ijskoude water op mijn lichaam! Wat een verademing om buiten het gezichtsveld te zijn van die zonderlinge wezens! Ik kreeg de indruk dat de badkamer daar nooit werd gebruikt. De spiegel vol vlekken boven de wastafel – wat een mat, groenachtig licht was er toch overal in het huis! – weerkaatste het lage plafond vol spinnenwebben en mijn eigen lichaam tussen de glinsterende waterstralen, terwijl ik probeerde de vuile muren niet aan te raken en op het puntje van mijn tenen balanceerde in de glibberige porseleinen badkuip.

De badkamer leek wel behekst. De groezelige wanden bewaarden sporen van klauwende handen, van kreten van wanhoop. Overal openden scheuren en schilfers hun tandeloze bekken waar vocht uit sijpelde. Boven de spiegel hing, omdat er kennelijk nergens anders plaats voor was, een macaber stilleven met bleke brasems en uien tegen een zwarte achtergrond. In de gekromde kranen grijnsde de waanzin.

Ik begon vreemde dingen te zien, als iemand die dronken is. Bruusk draaide ik de douche met zijn glasheldere en beschermende betovering dicht en stond alleen te midden van de viezigheid van de dingen.

Ik weet niet meer hoe ik die nacht in slaap heb kunnen vallen. In de kamer die ze voor mij bestemd hadden stond een grote piano met onbedekte toetsen. Talrijke spiegels met kaarshouders en vergulde lijsten – waaronder enkele zeer waardevolle – aan de wanden. Een Chinees bureau-tje, schilderijen, een samenraapsel van meubels. Het leek wel de zolder van een verlaten paleis, maar het was de woonkamer van het huis, zoals ik later te weten zou komen.

Midden in deze ruime, als een lijkbaar omringd door rouwende zielen – die dubbele rij stoelen met uitpuilende zittingen – stond een divanbed met een zwarte deken, waarin ik moest slapen. Op de piano hadden ze een kaars neergezet, want in de grote lamp aan het plafond zaten geen gloeilampjes.

Angustias nam afscheid van me door een kruisje op mijn voorhoofd te maken, en mijn grootmoeder omhelsde me vol tederheid. Ik voelde haar hart als een klein diertje tekeergaan tegen mijn borst.

‘Als je wakker wordt en bang bent, roep me dan, kindje,’ zei ze met haar bevende stemmetje.

En daarna, geheimzinnig fluisterend in mijn oor: ‘Ik slaap nooit, kindje, ik ben ’s nachts altijd bezig in het huis. Ik slaap nooit, nooit.’

Eindelijk gingen ze weg en lieten me achter tussen de schaduwen van de meubels die in het kaarslicht leken te zwellen, kloppend van diep leven. De stank die in het hele huis hing werd opeens nog sterker. Het rook naar katten-

drek. Ik had het gevoel dat ik stikte en krom als een onverschrokken alpiniste op de rugleuning van een stoel om een luik open te zetten dat ik gezien had tussen de fluwelen gordijnen en het stof. Ik slaagde in mijn poging voor zover de meubels dat toelieten en keek uit op een van die open galerijen die de huizen in Barcelona zo licht maken. Drie sterren beefden in het zachte zwart boven me en bij het zien ervan kon ik plotseling wel huilen, alsof ik oude vrienden terugzag die ik onverwachts weer had ontmoet.

Die lichtende flonkering van de sterren bracht in één keer alle illusies weer bij me boven die ik had gekoesterd omtrent Barcelona, tot het moment van mijn binnentreden in die omgeving vol spookachtige mensen en meubels. Ik was bang om in het bed te gaan liggen dat zo leek op een doodskist. Ik geloof dat ik trilde van onbestemde angsten toen ik de kaars uitblies.

## II

's Ochtends lag het beddengoed in een hoop op de grond. Ik kreeg het koud en dekte me weer toe.

De eerste trams begonnen door de stad te rijden, en gedempt door het gesloten huis drong het gerinkel van een ervan tot mij door, net als in die zomer toen ik, zeven jaar oud, voor het laatst bij mijn grootouders had gelooged. Meteen doemde, nevelig, maar zo levendig en fris alsof het werd meegevoerd met de geur van een pasgeplukte vrucht, het beeld op van het Barcelona uit mijn herinneringen: dat geluid van de eerste trams, als tante Augustias voor mijn geïmproviseerde bedje langs liep om de rolgordijnen neer te laten, omdat die al te veel licht binnenlieten. Of de nachten, als ik niet kon slapen van de warmte en de trams ratelend omhoogreden door de calle de Aribau, terwijl een briesje de geur aanvoerde van de takken van de platanen, groen en stoffig onder de open deuren van het balkon. Barcelona, dat waren ook de brede natgesproeide trottoirs en vele mensen die koele drankjes dronken in een café... Al het overige – de grote verlichte winkels, de auto's, het rumoer, en zelfs mijn tocht, de afgelopen nacht, vanaf het station – leek me, toegevoegd aan mijn beeld van de stad, flets en onecht, gekunsteld, zoals alles wat te veel wordt bewerkt en aangetast en dan zijn oorspronkelijke frisheid verliest.

Zonder dat ik mijn ogen opende voelde ik opnieuw een golf van geluk en warmte. Ik was in Barcelona. Op dit concrete feit had ik zoveel dromen gebouwd dat de eerste stadsgeluiden me wel een wonder moesten lijken, want